

se je botanik Ljubljčan Karel Zois imenoval Zoisius. A Zois je živel v 18. stoletju. Vzemimo mlajšega Alfonza Paulina! Tudi po njem se imenuje marsikatera rastlina z izrazom, ki ima na drugem mestu Paulini, roditelj polatinjenega imena Paulinus. Tako so evroski narodi pisali tudi ime kitajskega filozofa z latinsko končnico Confucius. Angleži ga pišejo tako še danes, izgovarjajo pa po svoje konfúšos. V našem knjižnem jeziku spreminjamo latinsko končnico -ius v -ij. V tej obliki je sprejel ime tudi Slovenski pravopis v svoj slovar. Zaradi potrebne enotnosti je prav, da se ravnamo po Pravopisu. Vsekakor pa bo morala nova izdaja SP izpopolniti svoja pravila.

Ivan Tominec

DVE DROBTINI

Natančen in točen. Tovarišica profesorica je zelo natančna, ni pa posebno točna. — Natančno sem pregledal prepis in ugotovil, da je točen.

Iz takih in podobnih primerov lahko razvidimo, da sta besedi natančen in točen že dobili pri nas nekoliko različnih pomen. Novejša beseda točen ima pomen skladnosti, ujemanja. Posebno jo uporabljamo v časovnem pomenu. Razlaga, ki smo jo o tej besedi slišali v radijskih jezikovnih pogovorih, ne zadovoljuje. Tudi SP 1950 ne navaja te razlike. Seveda SP v sedanjem obsegu ne more vedno naštevati podrobnih zgledov. Potreben bi bil moderen jezikovni leksikon, saj je slovar ali pravopis brez lepih in značilnih primerov vendarle samo skelet brez mesa. Pleteršnikov slovar pa je težko dostopeń in poleg tega že kolikor toliko zastarel.

Reden in redni. V sedanjih potrdilih o šolanju je treba popraviti izraz reden učenec v redni učenec, kakor rečemo tudi: redni profesor univerze. Vemo, da je marsikak učenec tudi nereden.

Albin Mali

POVEZAN ZA NOB

Glagola povezati v slovenščini nikakor ni mogoče vezati s predlogom za. Lahko povežemo žito v snope, obleko v culo, blago v bale itd., lahko povežemo voz sena ali lonec z vezmi, z vrvmi, s konopci, nikdar pa ne morem biti povezan za nekaj. Torej je bil ta in ta tovariš povezan z NOB.

Fr. Jesenovec

Pogovori in odgovori

ŠE OB SLOVENSKI SLOVNICI 1956

O Slovenski slovnici 1956 je dobilo uredništvo že lepo število pripomb in ocen. Tomšičevo kritiko je objavilo v celoti, članek B. Misja tako, kakor ga je skrajšal avtor sam. Lepo gradivo je v oceni, ki nam jo je poslal J. Toporišič, toda njegovega obravnavanja je bilo za več kakor 40 tiskanih strani. Ker si časopis ne more privoščiti takšnega razkošja s prostorom, je naprosil avtorja, naj bi spis razdrobil v več samostojnih razprav. Obljubil je in del obljube že izpolnil. Na zadnjem kongresu slavistov v Dolenjskih Toplicah je M. Feguš nanizal precej pripomb. Zal jih ne moremo objaviti v celoti, ker nas daje stiska za prostor, so pa nekatere tako tehtne, da jih naši bralci morajo izvedeti in je uredništvo dolžno povedati svoje mnenje o njih. To bomo najlaže storili v obliki odgovorov.

1. Ali ne bi bilo prav, da že prej, ne šele z novo izdajo, avtorji odgovore na pripombe o slovnici, da se bo profesor vedel ravnati? Ali je članek že s tem, da je objavljen v JiS, ki mu je jezikovni urednik eden izmed avtorjev slovnice normativen? — Nikakor ne. Učna knjiga postane normativna šele s potrdilom Sveta za prosveto in kulturo, dotlej pa bodo veljale stare norme.

Res pa je tole: ko bi bila slovnica iz 1947 tako temeljito ocenjena kakor sedanja, nova izdaja v marsikaterem pogledu ne bi bila pomanjkljiva. Tako pa so bili avtorji navezani samo na svoje opazovanje. Ni pa dvoma, da so nekatera poglavja v knjigi znatno izboljšana.

2. Ali ni neprijetno, da si mora dijak na različni šolski stopnji o istem dejstvu zapomniti različno formulirane definicije? — Vsekakor to ni zaželeno. Pisci jezikovnih vadnic so jemali definicije iz Ss 1947. Toda če se je medtem izkazalo, da je bila katera preohlapna ali nepopolna, mar bi bili vendar morali ostati pri starem? Res pa je, da je izrazje včasih neenotno.

3. Ali ne bi bilo umestno pri navajanju raznih jezikovnih zakonitosti pokazati na njih vzroke ob primerjavi s praslovanščino? Razvoj jezika bolj zanima dijaka kot pa gola ugotovitev dejstva. — Sveta resnica! Vendar taka obravnava ne spada v opisno slovnico, marveč v posebno jezikovno vadnico za višje razrede gimnazije, kakor je že bilo povedano v mariborskih Pogovorih o jeziku in slovstvu. Taka vadnica nam je neogibno potrebna, in sicer čimprej!

4. V novi slovnici pogrešam pojav disimilacije, n. pr. *h kovaču, lahka* iz *k kovaču, lagka*. Pri asimilaciji bi bilo dobro omeniti še *brambo, shrambo* iz *braniči, shraniti*. — Prav imate, to se mora v naslednji izdaji dopolniti.

5. Zakaj ni med ločili oklepaja? Mar oklepaj ni ločilo? Kadar imamo vrstilni števniki ali kako okrajšavo s piko, nato pa sledi vejica oziroma pika, ali uporabljamo dve ločili zapovrstjo? — To ni stvar slovnice, saj se pri stavi ločil natanko drži SP. Tam so omenjeni primeri zanemarjeni, vsekakor pa si jih velja zapomniti za novo izdajo SP.

6. Pisava tujk je prekratko obdelana. Naš sedanji princip se mi zdi nedemokratičen. Koliko Slovencev zna prav izgovarjati na primer angleška, francoska imena? Ali jih zato pišemo originalno, ker jih ne znamo fonetično? Najbolj očiten nesmisel pa je primer, ko moramo v tujem imenu zaradi končnega soglasnika, ki se ne izgovarja, pisati slovensko obrazilo *-ov*, izgovarjati pa *-jev*, n. pr. *Dumasov* — *Dümajev*. Če je že tako treba, naj slovnica še pove, kako se izgovarja z *Deutschom*, s *Fritzom* itd. — Tudi to je stvar SP in slovnica se mora ravnati po njem. Ne vem, kam pravzaprav merite. Mar bi hoteli vpeljati fonetično pisavo? Menda je vsakomur jasno, da bi se s tem zamajala vsa stavba. Menim, da bi se veliki večini upiral izgovor *Zolajov*, drugih mehkih soglasnikov pa SP v tujkah ne priznava, saj predpisuje izgovor bokačov za pisani *Boccacciov*, torej tudi z *dojčom*, s *fricom*. Kar zadeva pisavo *Zoisa*, je pa stvar vendar jasna: pišemo s *Zoisom*, izgovarjamo s *cojzom* (čeprav bi bila po furlanščini pravilna izreka z *zojsom*).

7. Pri glagolu so osebne in neosebne oblike obdelane na dveh mestih, kar je nerodno. Sestava deležnikov je razložena v poglavju daleč spredaj, raba in pomen pa zadaj. Marsikaj se mora ponavljati. — Res je, da ne more biti bolj! To je odsev tega, kako je knjiga nastajala, namreč iz vadnic za posamezne razrede, kjer je bila predpisana obdelava snovi v zmerom širših koncentričnih krogih. Mislili smo, da to lahko pustimo kot nekaj pregleden uvod v glagolske oblike, pa smo se pošteno uredili. Takšno, kakršno je sedaj, poglavje neprijetno pada iz celotnega okvira, zato je ga bo treba strniti.

8. Nova slovnica trdi na str. 177, da se deležniki na *-e* izpeljujejo samo od neprehodnih trajnih glagolov, na str. 232 pa to postavlja na laž z zgledoma *prepevaje, prebiraje*. — Trditev slovnice je v tej obliki popolnoma napačna. Izpadel je dostavek *kjer so še živi*. Za knjižni jezik velja samo, da se delajo iz nedovršnikov.

9. Stara in nova slovnica popolnoma enako pravita: »Tako določujemo povedni, velelni, želelni in pogojni naklon.« Pozneje pa so v obeh uporabljeni izrazi velelnik, želelnik, pogojnik, nikjer pa ni rečeno, da je to isto. Ko je govor o posameznih naklonih, so navedeni zgledi, ko beseda po obliki na primer ni velelnik, po pomenu pa je velelni naklon, recimo prihodnjik v pomenu velelnega naklona, velelnik za izražanje želje in želelnik za izraz povelja. Ali o vsem tem ne bi bilo prav, da bi ločili pojem velelni naklon od velelnika itd.? To bi bilo nekako podobno razliki med prislovom in prislovnim dočilom. — Ali je tako ločevanje potrebno, naj povedo šolski praktiki!

10. Predlog, naj bi prislove po obliki preimenovali v prislove po izvoru, se mi zdi kar utemeljen in sprejemljiv.

11. Odstavek o predmetu je preskop. Trditev, da nam za predmet lahko rabi tudi nedoločnik, bi morala biti podprta tudi s takimi zgledi: *Smem, vem, morem, moram, hočem pisati* in podčrtati bi bilo, da pri zanikanem povedku rečemo: *Ne morem pisati naloge*, ne pa: *Ne morem pisati nalogo*, vtem ko primer iz slovnice: *Ljudstvo pomaga obnavljati domovino* pri zanikanem povedku obdrži predmet v 4. sklonu. V SP je nedoločnik pri glagolih *smem, vem, moram* itd. pojmovan kot povedno določilo in je tako pojasnjen predmet v 2. sklonu pri zanikanem povedku. Nova slovnica se temu problemu izogne tudi v odstavku o povednem določilu na str. 285. V Mariboru, kjer študirajo dijaki iz različnih krajev severovzhodne Slovenije, sem statistično ugotavljal rabo nedoločniškega predmeta v 4. namesto v 2. sklonu in vselej dobil razmerje 2 : 3 v korist predmetu v 2. sklonu. Ko sem poizvedoval, kje so doma tisti, ki govorijo predmet v 4. sklonu, sem ugotovil, da so iz bližine nemške meje ali iz trgov, ki so bili pred vojno precej nemčurški. Isti dijaki so tudi rekli, da ne pišejo nalogo ter zamenjavali namenilnik z dolgim nedoločnikom. — Objavljamo kot nov prispevek k dosti obravnavani in dokaj nerazčiščeni rabi predmeta v zanikanem stavku.

12. Slovnica prepoveduje rabo vejice v ločnem priredju. Kako pa je z ločilom, če je več stavkov z *ali*? Taki stavki zbujejo vtis, da gre za naštevanje, pri naštevanju pa pišemo vejico, kadar ni veznika. Kako vpliva prepoved veznika pred *ali*, se vidi tudi v tem, da mnogi izobraženci, ki sicer dosti pišejo za tisk, kratko malo opuščajo vejico pred vsakim *ali*. — Funkcija veznika *ali* v ločnem priredju je prav ista kakor v prostem stavku, zatorej ob njem ni vejice. Jasno pa je, da pišemo vejico pri naštevanju, saj tam ne gre za izključevanje dejanj, n. pr.: *Vprašal ga je, ali se bo poboljšal, ali ne bo več nagajal, ali bo pustil sosedovega Tončka na miru*. Tu ne gre za ločno priredje, marveč za vezalno (asindeton), seveda na položaju odvisnikov prve stopnje.

13. Pogojni odvisnik se v govorih severovzhodne Slovenije začinja s *če*, tudi kadar je pogoj neuresničljiv. *Ali* ne bi njim na ljubo malo manj preganjali tega *če* in ga nadomeščali z veznikom *ko*? Saj jezik želi razliko med časovnim, pogojnim in primerjalnim *ko*. — Predlog bi kazalo premisliti, saj tudi v osrednjih narečjih in celo v knjižnem jeziku močno peša raba veznika *ko* v neuresničljivih pogojnih stavkih.

14. V poglavju o sestavljenem stavku bi bilo potrebno spregovoriti tudi o takih podredjih, ki vsebujejo več odvisnikov iste stopnje, in o medsebojnih odnosih le-teh. Ti odnosi so namreč lahko različni: vezniški z vezniki *in*, *pa*, *ter*, z vejico ločeni vezniški, lahko pa so tudi v ločnem ali protivnem razmerju. V teh primerih sta potrebna pred odvisnikom dva veznika; prvi povezuje odvisnik z nadrednim stavkom, drugi povezuje odvisnik z odvisnikom iste stopnje. Prav posebno moramo pri njih paziti na rabo vejice. Dajmo za zgled: *Oče je rekel, da bo prišel ali pa sporočil, da ga ne bo*. Oče je torej rekel dvoje; 1. da bo prišel, 2. da bo sporočil. V stavku je uporabljen prvi veznik *da* za oba odvisnika prve stopnje, odnos med odvisnikoma je ločni kljub enemu samemu vezniku *ali*, kajti v prvem odvisniku 1. stopnje je izpuščen veznik *ali*, v drugem pa veznik *da*. Stavek bi se lahko glasil v neskrajšani obliki takole: *Oče je rekel, da bo ali prišel ali pa da bo sporočil*. Torej kar trije vezniki na začetku tretjega stavka. Takih stavčnih zvez je mnogo in bi o njih slovnica morala ljudi poučiti. Sploh bi bilo treba posvetiti analizi sestavljenih stavkov dosti več pažnje. Koliko jih je, ki v našem stavkoslovju še niso opredeljeni! — S to točko se popolnoma strinjam.

A. B.

KAKO PIŠIMO PRIIMKE

Tov. S. Z. sprašuje, ali ni dediščina germansko usmerjenih, v našem jeziku premalo podkovanih matičarjev, če pišemo priimke Črnc, Stergar, Vertnik, Skerbinek itd. namesto Črnc, Strgar, Vrtnik, Skrbinek itd. — Nikakor ne. Priimki imajo svoje življenje, neodvisno od pravopisa. Zatorej tudi nikomur ne pride na misel, da bi vstavljal polglasnik v pogostnih priimkih Zajc, Rejc, Dimc, Pirc, Krivic, Gerbic, Primic, Lajovic.

A. B.